

Nr 171

Av herr Sjönell, om åtgärder för främjande och effektivisering av bygdekvarnarna.

(Lika lydande med motion nr 196 i Andra kammaren)

Bygdekvarnarna är en grupp av småföretag på landsbygden, som vid olika tillfällen drabbats av svårigheter genom statliga ingripanden i olika avseenden. Hit hör bl. a. åtgärder som vidtagits i prisreglerande syfte på jordbrukets område. I synnerhet har den i samband med prisregleringen för råg och vete införda förmalningsavgiften visat sig medföra en betydande minskning av löneförmalning av brödsäd vid bygdekvarnarna. Riksdagen har tidigare uppmärksammat detta förhållande och beslöt bl. a. år 1954 på jordbruksutskottets förslag (utlåtande nr 32/1954) att lämna Kungl. Maj:t i uppdrag att beakta de möjligheter som kan uppkomma för att mildra verkningarna för bygdekvarnarna av systemet med förmalningsavgifter. Några åtgärder med anledning av detta riksdagens beslut synes emellertid aldrig ha genomförts. Jordbrukets strukturrationalisering och minskningen av jordbruksbefolkningens antal har även medverkat till att förändra betingelserna för bygdekvarnarnas verksamhet. Kvarnidkarna har på grund av här angivna skäl i många fall — med rätt eller orätt — gripits av olust och en deprimerande känsla av att de statliga myndigheterna betraktar deras näring såsom överflödigt och oförenlig med ett rationellt samhälle. Ett stort antal innehavare av bygdekvarnar har därför upphört med sin verksamhet, och av de bygdekvarnar som är i drift finns det ett flertal som måste renoveras och utrustas med moderna maskiner och lokaler för att på ett rationellt sätt kunna fylla sin uppgift.

En effektivt bedriven bygdekvarnsrörelse är emellertid kapitalkrävande, och med den pessimism, som i det föregående påtalade omständigheter medfört, är många av de enskilda kvarnidkarna ytterst tveksamma huruvida investeringar i en bygdekvarn kan vara ekonomiskt försvarbara. Med de kreditrestriktioner som insatts är det inte heller så enkelt att uppbringa det kapital som erfordras för en modernisering.

Det torde emellertid vara obestridligt, att dessa mindre kvarnar fyller en betydelsefull uppgift för jordbruket och samhället. Med jordbrukets ytterligare rationalisering finns det anledning förmoda, att bygdekvarnarnas betydelse såsom servicestationer för jordbruket kommer att öka. Det synes icke vara rationellt att den enskilde lantbrukaren för sitt begränsade behov nöd-

gas anskaffa dyrbara maskiner för malning, utsädesrensning, spannmåls-torkning, blandning av foder m. m., icke minst med tanke på att dessa maskiner kräver fackkunnig, specialutbildad personal för att kunna handhas på ett riktigt och effektivt sätt. Å andra sidan bör alltför långa tids- och kostnadskrävande transporter av spannmål och spannmålsprodukter undvikas i samband med de arbetsuppgifter som här nämnts. Den lokalt i bygden befintliga yrkeskvarnen fyller i detta sammanhang en viktig och värdefull funktion för traktens jordbruk. De bygdekvarnar som därjämte bedriver handelsförmalning av brödsäd utgör en viktig prisreglerande faktor på mjölmärknadens område. Som bekant domineras mjölproduktionen i landet av ett fåtal koncerner av storkvarnar. Det är därför ur konkurrenssynvinkel värdefullt att även fristående mindre kvarnföretag på olika håll i vårt land med relativt låga försäljningsomkostnader kan påverka prisbildningen på mjöl.

Ur beredskapssynvinkel är bygdekvarnarna en synnerligen värdefull tillgång för landet i händelse av ofred. Erfarenheter från våra grannländer i samband med det senaste världskriget bekräftar detta. De större handelskvarnarna, fodermedelsfabrikerna och spannmålslagerhusen är vid ett krigstillstånd utomordentligt sårbara anläggningar, medan de många mindre bygdekvarnarna belägna på landsbygden och spridda över hela landet är mindre utsatta för krigsätgärder och deras verkningar.

Som framgår av de skäl som anförts i det föregående synes det vara ett angeläget samhällsintresse att stimulera och främja en rationell upprustning och effektivisering av de bygdekvarnar som finns i landet. Det skulle även vara av socialt värde om den yrkesgrupp som det här är fråga om kunde frigöra sig från den nuvarande deprimerande känslan av att vara försummad och utlämnad åt sitt öde av staten och det allmänna. Vad som i detta sammanhang krävs är inte ekonomiskt understöd eller subventioner. Snarare är det fråga om »hjälp till självhjälp». Som redan framhållits i det föregående är en upprustning av bygdekvarnarna kapitalkrävande. Detsamma gäller den »strukturrationalisering» som kan vara aktuell på sina håll, dvs. inlösen av mindre bärkraftiga rörelser för sammanslagning till något större enheter. Det vore därför värdefullt om någon form av kreditstöd kunde tillskapas, t. ex. genom en speciell statlig lånefond för bygdekvarnar i likhet med vad som är fallet i Norge eller eventuellt statliga garantilån speciellt tillrättalagda för bygdekvarnar. Ett annat sätt att stödja denna näring vore att genom statlig medverkan tillsätta en eller flera bygdekvarnskonsulenter med uppgift att vara rådgivande organ i såväl merkantilt som tekniskt avseende i synnerhet vid modernisering och utbyggnad av bygdekvarnar. En dylik konsulentverksamhet skulle med fördel kunna anknytas antingen till statens hantverksinstitut, kvarnskolan i Mariestad eller eventuellt till statens jordbruksnämnd. I det senare fallet skulle en värdefull kontakt kunna förmedlas mel-

lan bygdekvarnarna och de statliga regleringsorganen på jordbrukets område. Konsulentverksamheten borde givetvis även nära samarbeta med bygdekvarnarnas organisation i landet, Svenska bygdekvarnars riksförbund. För finansiering av här antydd konsulentverksamhet kan möjligen vissa medel tagas i anspråk ur de regleringsfonder eller clearingkassor som finns upplagda för prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

En annan åtgärd som inte medför några kostnader och som f. ö. borde vara självklar vore att bygdekvarnarna finge en representant i jordbruksnämndens råd för att bevaka de speciella intressen som bygdekvarnarna har vid utformningen av åtgärder på jordbrukets område.

Här har antytts några åtgärder som skulle kunna stimulera bygdekvarnarnas innehavare till en ur samhällets synvinkel gagnelig effektivisering av sin verksamhet, samtidigt som deras egna villkor skulle förbättras. En utredning beträffande lämpligheten av här föreslagna åtgärder ävensom andra åtgärder med syftemål att förbättra bygdekvarnarnas villkor synes vara synnerligen välbefogad.

Med stöd av det ovan anförda hemställas,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att en utredning med syfte att föreslå åtgärder för främjande och effektivisering av bygdekvarnar tillsättes.

Stockholm den 24 januari 1961

Bengt Sjönell

Nr 172

Av herr *Johansson, Anders, m. fl., om åtgärder till förekommande av skadeverkningar genom Åtrans översvämningar.*

(Lika lydande med motion nr 201 i Andra kammaren)

Stockholm den 24 januari 1961

And. E. Johansson

Torsten Andersson

Ragnar Sveningsson